

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ

YVES BOT

της 19ης Μαΐου 2009¹

1. Με την υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο καλείται για πρώτη φορά να ερμηνεύσει τη Σύμβαση για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενochές² και, ειδικότερα, το άρθρο 4 της Συμβάσεως αυτής, το οποίο καθιερώνει μηχανισμό για τον καθορισμό του εφαρμοστέου σε σύμβαση δικαίου ελλείψει επιλογής εκ μέρους των συμβαλλομένων.

2. Στην υπόθεση αυτή, ζητείται από το Δικαστήριο να αποφανθεί σχετικά με το ποιο είναι, βάσει της διατάξεως αυτής, το εφαρμοστέο δίκαιο σε σύμβαση με αντικείμενο τη διάθεση μεταφορικού μέσου με σκοπό τη μεταφορά εμπορευμάτων για συγκεκριμένο ταξίδι.

3. Συγκεκριμένα, το άρθρο 4, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, της Συμβάσεως της Ρώμης προβλέπει γενικό κανόνα καθορισμού του εφαρμοστέου σε σύμβαση δικαίου ελλείψει επιλογής εκ μέρους των συμβαλλομένων, ο οποίος συνοδεύεται από γενικό τεκμήριο, στην παράγραφο 2 του άρθρου αυτού, και από ειδικό τεκμήριο, το οποίο προβλέπεται στην παράγραφο 4 του εν λόγω άρθρου και το οποίο έχει εφαρμογή στην περίπτωση της συμβάσεως μεταφοράς εμπορευμάτων.

4. Επίσης, το Δικαστήριο ερωτάται αν σε σύμβαση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη μπορεί, κατά το άρθρο 4, παράγραφος 1, δεύτερη περίοδος, της Συμβάσεως της Ρώμης, να εφαρμοσθεί εν μέρει το δίκαιο άλλης χώρας από αυτήν με την οποία συνδέεται στενότερα το σύνολο της συμβάσεως.

5. Στις παρούσες προτάσεις, θα εκθέσω τους λόγους για τους οποίους φρονώ ότι σύμβαση με αντικείμενο τη διάθεση μεταφορικού μέσου με σκοπό τη μεταφορά εμπορευμάτων για συγκεκριμένο ταξίδι δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 4, παράγραφος 4, της Συμβάσεως της Ρώμης, σε περίπτωση κατά την οποία η επιφορτισθείσα με την παροχή του μεταφορικού μέσου επιχείρηση είναι εγκατεστημένη σε χώρα διαφορετική από εκείνη του τόπου φορτώσεως ή εκφορτώσεως ή της κύριας εγκαταστάσεως του αντισυμβαλλομένου.

6. Ακολούθως, θα εξηγήσω τους λόγους για τους οποίους φρονώ ότι το εθνικό δικαστήριο, για να καθορίσει το εφαρμοστέο δίκαιο σε τέτοια σύμβαση, πρέπει, κατά το άρθρο 4, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, της Συμβάσεως της Ρώμης, να προσδιορίσει το δίκαιο της χώρας με την οποία η σύμβαση αυτή συνδέεται στενότερα.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

2 — Σύμβαση η οποία άνοιξε προς υπογραφή στη Ρώμη στις 19 Ιουνίου 1980 (ΕΕ 1988, C 27, σ. 1, στο εξής: Σύμβαση της Ρώμης).

7. Τέλος, θα εκθέσω τους λόγους για τους οποίους φρονώ ότι στην επίμαχη στην κύρια δίκη σύμβαση δεν είναι δυνατό να εφαρμοσθεί εν μέρει το δίκαιο άλλης χώρας από αυτήν με την οποία συνδέεται στενότερα η σύμβαση στο σύνολό της.

I — Το νομικό πλαίσιο

8. Η Σύμβαση της Ρώμης τέθηκε σε ισχύ την 1 Απριλίου 1991. Η βούληση των κρατών μελών που υπέγραψαν τη Σύμβαση ήταν να αντιμετωπισθούν τα προβλήματα που ανακύπτουν λόγω της ποικιλομορφίας των υφιστάμενων κανόνων συγκρούσεως με τη θέσπιση ομοιόμορφων κανόνων σχετικά με το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές.

9. Βάσει του άρθρου 1 της Συμβάσεως της Ρώμης, οι διατάξεις της έχουν εφαρμογή στις συμβατικές ενοχές σε περιπτώσεις που ενέχουν σύγκρουση νόμων, εξαιρουμένων ορισμένων τομέων οι οποίοι απαριθμούνται στην παράγραφο 2 του ιδίου αυτού άρθρου³.

10. Η Σύμβαση της Ρώμης καθιερώνει, στο άρθρο της 3, την αρχή της αυτονομίας της βουλήσεως των συμβαλλομένων. Συγκεκριμένα, κατά τη διάταξη αυτή, «[η] σύμβαση διέπεται από το δίκαιο που επέλεξαν τα μέρη. Η επιλογή πρέπει να γίνεται ρητώς ή να συνάγεται σαφώς από τις διατάξεις της σύμβασης ή τα δεδομένα της υπόθεσης. Με

την επιλογή τους τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούν να επιλέγουν το εφαρμοστέο δίκαιο στο σύνολο ή σε μέρος μόνο της σύμβασης».

11. Ελλείψει επιλογής, η Σύμβαση της Ρώμης θέτει γενική αρχή η οποία ισχύει για όλες τις συμβάσεις προκειμένου να καθορισθεί το εφαρμοστέο δίκαιο και η οποία συνοδεύεται από τεκμήρια.

12. Έτσι, κατά το άρθρο 4, παράγραφος 1, της Συμβάσεως αυτής, «[σ]το μέτρο που το εφαρμοστέο στη σύμβαση δίκαιο δεν έχει επιλεγεί σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 3, η σύμβαση διέπεται από το δίκαιο της χώρας με την οποία συνδέεται στενότερα. Αν όμως ένα μέρος της σύμβασης μπορεί να διαχωρισθεί από την υπόλοιπη σύμβαση και παρουσιάζει στενότερο σύνδεσμο με άλλη χώρα, στο μέρος αυτής της σύμβασης θα μπορεί, κατ' εξαίρεση, να εφαρμοστεί το δίκαιο της άλλης αυτής χώρας».

13. Το άρθρο 4, παράγραφος 2, της Συμβάσεως της Ρώμης ορίζει τα εξής:

3 — Πρόκειται, για παράδειγμα, για την προσωπική κατάσταση και ικανότητα των φυσικών προσώπων, για τις συμβατικές ενοχές που αφορούν τις κληρονομικές σχέσεις, τις περιουσιακές σχέσεις μεταξύ των συζύγων, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από οικογενειακές σχέσεις, σχέσεις συγγένειας εξ αίματος, γάμου ή αγχιστείας, ή ακόμη για τις συμφωνίες διατησίας και επιλογής δικαστηρίου.

«Με την επιφύλαξη της παραγράφου 5, τεκμαίρεται ότι η σύμβαση συνδέεται στενότερα με τη χώρα όπου ο συμβαλλόμενος που οφείλει να εκπληρώσει τη χαρακτηριστική παροχή έχει, κατά τον χρόνο σύναψης της

σύμβασης, τη συνήθη διαμονή του ή, αν πρόκειται για εταιρία, ένωση ή νομικό πρόσωπο, την κεντρική του διοίκηση. Αν όμως η σύμβαση συνάπτεται κατά την άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητας του συμβαλλομένου αυτού, η χώρα αυτή είναι η χώρα όπου βρίσκεται η κύρια εγκατάστασή του ή, αν σύμφωνα με τη σύμβαση η παροχή πρέπει να εκπληρωθεί όχι από την κύρια αλλά από άλλη εγκατάσταση, η χώρα όπου βρίσκεται η άλλη αυτή εγκατάσταση.»

14. Οι συμβάσεις μεταφοράς εμπορευμάτων υπάγονται σε ειδικό τεκμήριο. Συγκεκριμένα, βάσει του άρθρου 4, παράγραφος 4, της Συμβάσεως της Ρώμης, «[η] σύμβαση μεταφοράς εμπορευμάτων δεν υπάγεται στο τεκμήριο της παραγράφου 2. Η σύμβαση αυτή, αν η χώρα όπου ο μεταφορέας έχει την κύρια εγκατάστασή του κατά τον χρόνο σύναψης της σύμβασης είναι η χώρα όπου βρίσκεται ο τόπος φόρτωσης ή εκφόρτωσης ή η κύρια εγκατάσταση του αποστολέα, τεκμαίρεται ότι συνδέεται στενότερα με τη χώρα αυτή».

15. Στη διάταξη αυτή διευκρινίζεται ακολούθως ότι «ως συμβάσεις μεταφοράς εμπορευμάτων θεωρούνται επίσης, για την εφαρμογή της παρούσας παραγράφου, οι ναυλώσεις για ένα μόνο ταξίδι και άλλες συμβάσεις με κύριο αντικείμενο τη μεταφορά εμπορευμάτων».

16. Τέλος, η Σύμβαση της Ρώμης προβλέπει τη δυνατότητα του εθνικού δικαστηρίου να μην εφαρμόσει το τεκμήριο του άρθρου της 4, παράγραφος 2, σε περίπτωση κατά την οποία η χαρακτηριστική παροχή δεν μπορεί να προσδιορισθεί ή να μην εφαρμόσει τα τεκμήρια των παραγράφων 2 έως 4 οσάκις από το σύνολο των περιστάσεων συνάγεται ότι η σύμβαση συνδέεται στενότερα με άλλη χώρα.

II — Τα πραγματικά περιστατικά και η κύρια δίκη

17. Η Intercontainer Interfrigo SC (στο εξής: ICF) είναι εταιρία εγκατεστημένη στο Βέλγιο. Η Balkenende Oosthuizen BV (στο εξής: Balkenende) και η MIC Operations BV (στο εξής: MIC) είναι εταιρίες εγκατεστημένες στις Κάτω Χώρες.

18. Στο πλαίσιο σχεδίου σιδηροδρομικής συνδέσεως με σκοπό τη μεταφορά εμπορευμάτων μεταξύ του Άμστερνταμ (Κάτω Χώρες) και της Φρανκφούρτης (Γερμανία), η ICF διέθεσε άμαξες στη Balkenende, για λογαριασμό της MIC. Η ICF ανέλαβε να διεκπεραιώσει τη σιδηροδρομική μεταφορά και αγόρασε, προς τούτο, τις αναγκαίες μηχανές και υπηρεσίες. Η MIC εκμίσθωσε σε τρίτους τα μέσα μεταφοράς που διέθετε και ήταν υπεύθυνη για το επιχειρησιακό τμήμα της μεταφοράς.

19. Οι συμβαλλόμενοι δεν σύναψαν γραπτώς σύμβαση. Απλώς η ICF απέστειλε σχέδιο συμβάσεως, με το οποίο καθοριζόταν ως εφαρμοστέο δίκαιο το βελγικό. Αυτό το σχέδιο συμβάσεως δεν υπογράφηκε από τους συμβαλλομένους. Πάντως, οι συμβατικές υποχρεώσεις εκπληρώθηκαν κατά το χρονικό διάστημα μεταξύ της 20ής Οκτωβρίου και της 13ης Νοεμβρίου 1998 και μεταξύ της 16ης Νοεμβρίου και της 21ης Δεκεμβρίου 1998.

20. Στις 27 Νοεμβρίου 1998, η ICF απέστειλε για πρώτη φορά στη MIC τιμολόγιο για ποσό ύψους 107 512,50 ευρώ, το οποίο αφορούσε υπηρεσίες που παρασχέθηκαν από τις 20 Οκτωβρίου έως τις 13 Νοεμβρίου 1998. Στις 22 Δεκεμβρίου 1998, απεστάλη στη MIC δεύτερο τιμολόγιο, ύψους 67 100 ευρώ, το οποίο αφορούσε την εκπλήρωση των συμβατικών υποχρεώσεων κατά το χρονικό διάστημα από 16 Νοεμβρίου έως 21 Δεκεμβρίου 1998.

21. Καθόσον η MIC δεν είχε εξοφλήσει το τιμολόγιο της 27ης Νοεμβρίου 1998, η ICF την όχλησε στις 7 Σεπτεμβρίου 2001 προκειμένου να εξοφλήσει το τιμολόγιο αυτό, χωρίς, όμως, αποτέλεσμα.

22. Η ICF άσκησε αγωγή ενώπιον του Rechtbank te Haarlem (Κάτω Χώρες), με αίτημα να υποχρεωθούν οι Balkenende και MIC να εξοφλήσουν το τιμολόγιο της 27ης Νοεμβρίου 1998 και να καταβάλουν τον αντίστοιχο φόρο προστιθέμενης αξίας, πλέον τόκων υπερημερίας και εξόδων. Η ICF υποστήριξε ότι εφαρμοστέο στη σύμβαση δίκαιο ήταν το βελγικό.

23. Με απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2004, το Rechtbank te Haarlem έκρινε ότι εφαρμοστέο στη σύμβαση δίκαιο ήταν το ολλανδικό. Δεδομένου ότι κατά το ολλανδικό δίκαιο οι αξιώσεις της ICF είχαν παραγραφεί, το δικαστήριο αυτό έκρινε ότι η αγωγή ήταν απαράδεκτη.

24. Η ICF άσκησε έφεση ενώπιον του Gerechtshof te Amsterdam. Το δευτεροβάθμιο δικαστήριο επιβεβαίωσε την πρωτόδικη απόφαση. Απέρριψε τον ισχυρισμό της ICF ότι τα μέρη είχαν επιλέξει το βελγικό δίκαιο ως εφαρμοστέο στη σύμβαση, δεδομένου ότι σχέδιο συμβάσεως που περιελάμβανε τέτοιο όρο είχε αποσταλεί στις Balkenende και MIC, αλλά αυτές οι δύο δεν το υπέγραψαν.

25. Ενώπιον του Gerechtshof, η ICF υποστήριξε ότι το βελγικό δίκαιο ήταν εφαρμοστέο βάσει του άρθρου 4, παράγραφος 2, της Συμβάσεως της Ρώμης. Κατά το δικαστήριο αυτό, η επίμαχη σύμβαση έπρεπε να θεωρηθεί ότι έχει ως κύριο αντικείμενο τη μεταφορά εμπορευμάτων, κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 4, τελευταία περίοδος, της Συμβάσεως αυτής. Επίσης, κατά το εν λόγω δικαστήριο, η σύμβαση αυτή συνδέεται στενότερα με τις Κάτω Χώρες απ' ό,τι με το Βέλγιο, οπότε δεν έχει εφαρμογή το τεκμήριο του άρθρου 4, παράγραφος 2, της Συμβάσεως αυτής.

26. Η ICF άσκησε αναίρεση ενώπιον του Hoge Raad der Nederlanden (Κάτω Χώρες).

27. Το αιτούν δικαστήριο, καθόσον είχε αμφιβολίες ως προς την ερμηνεία του άρθρου 4 της Συμβάσεως της Ρώμης, υπέβαλε στο Δικαστήριο σειρά προδικαστικών ερωτημάτων.

το άρθρο 4, παράγραφος 2, της Συμβάσεως της Ρώμης;

III — Τα προδικαστικά ερωτήματα

28. Το Hoge Raad der Nederlanden αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Πρέπει το άρθρο 4, παράγραφος 4, της Συμβάσεως της Ρώμης να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι αφορά αποκλειστικώς τη ναύλωση για συγκεκριμένο ταξίδι και ότι τα λοιπά είδη ναυλώσεως δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της διατάξεως αυτής;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο [πρώτο] ερώτημα [...], πρέπει το άρθρο 4, παράγραφος 4, της Συμβάσεως της Ρώμης να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι, στο μέτρο που και άλλα είδη ναυλώσεως αφορούν τη μεταφορά εμπορευμάτων, η επίμαχη σύμβαση που έχει ως αντικείμενο τη μεταφορά αυτή εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της προπαρατεθείσας διατάξεως και ότι κατά τα λοιπά το εφαρμοστέο δίκαιο καθορίζεται από

3) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο [δεύτερο] ερώτημα [...], βάσει ποίου από τα δύο προαναφερθέντα δικαϊκά συστήματα πρέπει να εξετασθεί η ένσταση περί παραγραφής της στηριζόμενης στη σύμβαση αξιώσεως;

4) Πρέπει, εφόσον το κύριο τμήμα της συμβάσεως αφορά τη μεταφορά εμπορευμάτων, να μην εφαρμοσθεί η προαναφερθείσα στο [δεύτερο] ερώτημα [...] κατάτμηση της συμβάσεως και να καθορισθεί το εφαρμοστέο στο σύνολο της συμβάσεως δίκαιο βάσει του άρθρου 4, παράγραφος 4, της Συμβάσεως της Ρώμης;

5) Πρέπει η εξαίρεση την οποία εισάγει το [άρθρο 4, παράγραφος 5, δεύτερη περίοδος], της Συμβάσεως της Ρώμης να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι τα τεκμήρια [του άρθρου 4, παράγραφοι 2 έως 4, της εν λόγω Συμβάσεως], δεν εφαρμόζονται μόνον εφόσον από το σύνολο των περιστάσεων συνάγεται ότι οι διαλαμβανόμενοι στις διατάξεις αυτές σύνδεσμοι δεν είναι ουσιώδεις ή πρέπει να μην εφαρμόζονται και σε περίπτωση κατά την οποία προκύπτει από τις περιστάσεις αυτές ότι υφίσταται ουσιαστικότερος σύνδεσμος με άλλα χώρα;»

IV — Ανάλυση

B — Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

A — Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

29. Πρέπει, καταρχάς, να διευκρινισθεί ότι, βάσει των πρωτοκόλλων της 19ης Δεκεμβρίου 1988⁴, τα οποία τέθηκαν σε ισχύ την 1η Αυγούστου 2004, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να αποφαινεται επί της ερμηνείας των διατάξεων της Συμβάσεως της Ρώμης.

30. Επίσης, βάσει του άρθρου 2, στοιχείο α', του πρώτου πρωτοκόλλου 89/128, το Hoge Raad der Nederlanden μπορεί να ζητεί από το Δικαστήριο να αποφαινεται προδικαστικά επί ζητήματος που ανέκυψε σε υπόθεση που εκκρεμεί ενώπιον αυτού του εθνικού δικαστηρίου και αφορά την ερμηνεία των διατάξεων της Συμβάσεως της Ρώμης.

4 — Πρώτο πρωτόκολλο 89/128/ΕΟΚ, για την ερμηνεία από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της συμβάσεως για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές, η οποία άνοιξε προς υπογραφή στη Ρώμη στις 19 Ιουνίου 1980 (ΕΕ 1989, L 48, σ. 1), καθώς και των συμβάσεων προσχωρήσεως της 10ης Απριλίου 1984, της 18ης Μαΐου 1992 και της 29ης Νοεμβρίου 1996, και δεύτερο πρωτόκολλο 89/129/ΕΟΚ για την ανάθεση ορισμένων αρμοδιοτήτων στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων όσον αφορά την ερμηνεία της συμβάσεως για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές, η οποία άνοιξε προς υπογραφή στη Ρώμη στις 19 Ιουνίου 1980 (ΕΕ 1989, L 48, σ. 17), καθώς και των συμβάσεων προσχωρήσεως της 10ης Απριλίου 1984, της 18ης Μαΐου 1992 και της 29ης Νοεμβρίου 1996.

31. Το Δικαστήριο καλείται για πρώτη φορά να ερμηνεύσει τη Σύμβαση της Ρώμης και, ειδικότερα, τη διάταξη της Συμβάσεως αυτής που αφορά το εφαρμοστέο στη σύμβαση δίκαιο ελλείψει επιλογής εκ μέρους των συμβαλλομένων.

32. Η εξέταση των προδικαστικών ερωτημάτων που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο επιβάλλει να εκτεθεί, καταρχάς, το περιεχόμενο του συστήματος που καθιερώθηκε με τη Σύμβαση της Ρώμης.

1. Το σύστημα της Συμβάσεως της Ρώμης

33. Προκειμένου να συνεχισθεί το έργο ενοποιήσεως στον τομέα του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου, το οποίο άρχισε με τη σύναψη της Συμβάσεως των Βρυξελλών της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις⁵, τα κράτη μέλη σύναψαν τη Σύμβαση της Ρώμης.

5 — ΕΕ 1982, L 388, σ. 7. Η Σύμβαση αυτή αντικαταστάθηκε από τον κανονισμό (ΕΚ) 44/2001 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 2001, L 12, σ. 1).

34. Κατά το προοίμιό της, η Σύμβαση αυτή σκοπεί στη θέσπιση ομοιόμορφων κανόνων για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές. Από την έκθεση περί της Συμβάσεως για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές⁶ προκύπτει ότι η σύναψη της Συμβάσεως αυτής έγινε με σκοπό να εξαλειφθούν τα προβλήματα που ανακύπτουν λόγω των διαφορών μεταξύ των κανόνων συγκρούσεως ειδικά στον τομέα των συμβάσεων. Το μεγάλο πλεονέκτημα της Συμβάσεως της Ρώμης έγκειται, κατά τον T. Vogelaar, τότε γενικό διευθυντή εσωτερικής αγοράς και προσεγγίσεως των νομοθεσιών στην Επιτροπή, στο ότι λόγω της Συμβάσεως θα αυξανόταν το επίπεδο της ασφάλειας δικαίου, θα ενισχυόταν η πίστη στη σταθερότητα των εννόμων σχέσεων, θα διευκολύνονταν οι συμφωνίες επιλογής εφαρμοστέου δικαίου και θα αυξανόταν η προστασία των κεκτημένων δικαιωμάτων όσον αφορά το ιδιωτικό δίκαιο στο σύνολό του.

35. Σκοπός της Συμβάσεως της Ρώμης είναι συνεπώς η ενοποίηση των κανόνων συγκρούσεως, προκειμένου να εφαρμόζεται το ίδιο δίκαιο ανεξαρτήτως του τύπου εκδόσεως της δικαστικής αποφάσεως.

36. Προς επίτευξη του σκοπού αυτού, η Σύμβαση της Ρώμης καθιερώνει, στο άρθρο της 3, την αρχή της αυτονομίας της βουλήσεως των μερών όσον αφορά την επιλογή του εφαρμοστέου δικαίου στις συμβατικές ενοχές. Σύμφωνα με την αρχή αυτή, η οποία είναι κοινή στα κράτη μέλη, η σύμβαση διέπεται από το δίκαιο που επέλεξαν τα συμβαλλόμενα μέρη.

37. Διαπιστώθηκε ότι, ελλείψει επιλογής, το άρθρο 4 της Συμβάσεως της Ρώμης παρέχει στο δικαστήριο τα αναγκαία στοιχεία για τον καθορισμό του εφαρμοστέου δικαίου. Το σύστημα που καθιερώνει έτσι το άρθρο αυτό διαρθρώνεται, κατά τη γνώμη μου, κατά τον ακόλουθο τρόπο.

38. Το άρθρο 4, παράγραφος 1, της Συμβάσεως της Ρώμης προβλέπει ότι, ελλείψει επιλογής του εφαρμοστέου δικαίου από τους συμβαλλομένους, «η σύμβαση διέπεται από το δίκαιο της χώρας με την οποία συνδέεται στενότερα. Αν όμως ένα μέρος της σύμβασης μπορεί να διαχωρισθεί από την υπόλοιπη σύμβαση και παρουσιάζει στενότερο σύνδεσμο με άλλη χώρα, στο μέρος αυτής της σύμβασης θα μπορεί, κατ' εξαίρεση, να εφαρμοστεί το δίκαιο της άλλης αυτής χώρας».

39. Η πρώτη περίοδος της διατάξεως αυτής, η οποία μπορεί να φαίνεται κάπως ασαφής, στην πραγματικότητα αντικατοπτρίζει σε μεγάλο βαθμό την προσέγγιση που ακολουθούν τα δικαστήρια των κρατών μελών.

40. Συγκεκριμένα, από την έκθεση Giuliano Lagarde προκύπτει ότι, στην πλειονότητα των κρατών μελών, επικρατεί η αντικειμενική θεωρία για το εφαρμοστέο στη σύμβαση δίκαιο και όχι η χρήση καθορισμένων ανελαστικών συνδέσμων⁷. Ελλείψει επιλογής, από

6 — Έκθεση των M. Giuliano, καθηγητή στο Πανεπιστήμιο του Μιλάνου, και P. Lagarde, καθηγητή στο Πανεπιστήμιο Paris I (EE 1980, C 282, σ. 1, στο εξής: έκθεση Giuliano Lagarde).

7 — Βλ. έκθεση Giuliano Lagarde, άρθρο 4, παράγραφος 1.

τους συμβαλλομένους, του εφαρμοστέου στη σύμβαση δικαίου, το δικαστήριο πρέπει να αναζητήσει τα στοιχεία που καθιστούν δυνατή τη σύνδεση της συμβάσεως αυτής με κάποια χώρα.

41. Όσον αφορά το άρθρο 4, παράγραφος 1, δεύτερη περίοδος, της Συμβάσεως της Ρώμης, η διάταξη αυτή παραπέμπει σε αυτό που καλείται συνήθως «κατάτμηση» συμβάσεως. Θα εξετάσω ειδικότερα τη δυνατότητα αυτή στο τελευταίο μέρος της παρούσας αναλύσεως.

42. Η πρόδηλη ευελιξία του άρθρου 4, παράγραφος 1, της Συμβάσεως της Ρώμης μετριάζεται κατά κάποιο τρόπο από την ύπαρξη σειράς τεκμηρίων τα οποία περιέχονται στις ακόλουθες παραγράφους.

43. Έτσι, το άρθρο 4, παράγραφος 2, της Συμβάσεως της Ρώμης προβλέπει ότι «τεκμαίρεται ότι η σύμβαση συνδέεται στενότερα με τη χώρα όπου ο συμβαλλόμενος που οφείλει να εκπληρώσει τη χαρακτηριστική παροχή έχει, κατά τον χρόνο σύναψης της σύμβασης, τη συνήθη διαμονή του ή, αν πρόκειται για εταιρεία, ένωση ή νομικό πρόσωπο, την κεντρική του διοίκηση. Αν όμως η σύμβαση συνάπτεται κατά την άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητας του συμβαλλομένου αυτού, η χώρα αυτή είναι η χώρα όπου βρίσκεται η κύρια εγκατάστασή του ή, αν σύμφωνα με τη σύμβαση η παροχή πρέπει να εκπληρωθεί όχι από την κύρια αλλά από άλλη εγκατάσταση, η χώρα όπου βρίσκεται η άλλη αυτή εγκατάσταση».

44. Στην έκθεση Giuliano Lagarde επισημαίνεται ότι η διάταξη αυτή συγκεκριμενοποιεί

και καθιστά αντικειμενική την έννοια της «στενότερης συνδέσεως» και απλουστεύει ουσιαδώς τον καθορισμό του εφαρμοστέου στη σύμβαση δικαίου ελλείψει επιλογής από τους συμβαλλομένους⁸. Διευκρινίζεται επίσης ότι η υπαγωγή της συμβάσεως σε έννομη τάξη βάσει «εσωτερικών στοιχείων της» αποτρέπει την υπαγωγή βάσει εξωτερικών προς τη σύμβαση στοιχείων, τα οποία δεν συνδέονται ουσιαδώς με αυτήν, όπως, για παράδειγμα, η ιθαγένεια των συμβαλλομένων ή ο τόπος συνάψεως της συμβάσεως⁹.

45. Η επιλογή του τόπου διαμονής, της κεντρικής διοικήσεως ή της εγκαταστάσεως του υπόχρεου της χαρακτηριστικής παροχής ως συνδέσμου βάσει του οποίου καθορίζεται το εφαρμοστέο δίκαιο μπορεί επίσης να εξηγηθεί, κατά τη γνώμη μου, από το γεγονός ότι το δίκαιο του τόπου αυτού είναι το δίκαιο που μπορεί να γνωρίζει ευχερώς ο υπόχρεος της χαρακτηριστικής παροχής, χωρίς ιδίως να υφίσταται το εμπόδιο της γλώσσας, καθώς και το δίκαιο του οποίου την εφαρμογή μπορεί δικαιολογημένα να αναμένει ο συμβαλλόμενος αυτός.

46. Εξάλλου, ακριβώς λόγω της επαγγελματικής δραστηριότητάς του, ο συμβαλλόμενος που οφείλει την εκπλήρωση της χαρακτηριστικής παροχής είναι αναγκασμένος να συνάπτει πλείονες συμβάσεις. Για πρακτικούς λόγους, είναι επομένως θεμιτό το σύνολο των συμβάσεων που συνάπτει να διέπεται από το ίδιο δίκαιο. Μπορεί, βεβαίως, να αντιταχθεί ότι το ίδιο ισχύει, προκειμένου περί αμφοτε-

8 — Βλ. έκθεση Giuliano Lagarde, άρθρο 4, παράγραφος 3, έβδομο εδάφιο.

9 — Βλ. έκθεση Giuliano Lagarde, άρθρο 4, παράγραφος 3, δεύτερο εδάφιο.

ροβαρούς συμβάσεως, και για τον αντισυμβαλλόμενο. Εντούτοις, στη μεγάλη πλειονότητα των περιπτώσεων, η αντιπαροχή συνίσταται απλώς στην καταβολή χρηματικού ποσού.

47. Ως εκ τούτου, η επιλογή του τρόπου διαμονής, της κεντρικής διοικήσεως ή της εγκαταστάσεως του υπόχρεου της χαρακτηριστικής παροχής ως συνδέσμου βάσει του οποίου καθορίζεται το εφαρμοστέο δίκαιο είναι, προφανώς, η πλέον αρμόζουσα.

48. Αυτό το γενικό τεκμήριο υπόκειται σε δύο εξαιρέσεις, οι οποίες παρατίθενται στο άρθρο 4, παράγραφοι 3 και 4, της Συμβάσεως της Ρώμης.

49. Συγκεκριμένα, πρώτον, «στο μέτρο που η σύμβαση έχει ως αντικείμενο εμπράγματο δικαίωμα επί ακινήτου ή δικαίωμα χρήσης ακινήτου, τεκμαίρεται ότι συνδέεται στενότερα με τη χώρα όπου βρίσκεται το ακίνητο».

50. Η υπαγωγή αυτού του είδους συμβάσεως σε ειδικό τεκμήριο, βάσει του οποίου καθορίζεται ως εφαρμοστέο δίκαιο η *lex rei sitae* δικαιολογείται από το γεγονός ότι, στην περίπτωση αυτή, το ίδιο το ακίνητο αποτελεί το κέντρο βάρους της συμβάσεως.

51. Εξάλλου, για αυτόν, προφανώς, τον λόγο διευκρινίζεται στην έκθεση Giuliano Lagarde ότι οι συμβάσεις με αντικείμενο την οικοδό-

μηση ή επισκευή ακινήτων δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 4, παράγραφος 3, της Συμβάσεως της Ρώμης¹⁰. Το αντικείμενο των συμβάσεων αυτών δεν είναι δικαίωμα επί ακινήτου, αλλά η παροχή υπηρεσιών, όπως οι εργασίες που πρέπει να πραγματοποιηθούν επί του ακινήτου αυτού. Στην περίπτωση αυτή, μπορεί να υποτεθεί ότι το εφαρμοστέο δίκαιο ελλείψει επιλογής από τους συμβαλλομένους θα καθορισθεί βάσει του γενικού τεκμηρίου και θα είναι το δίκαιο του τόπου διαμονής του συμβαλλομένου που οφείλει να εκπληρώσει τη χαρακτηριστική παροχή.

52. Δεύτερον, το άρθρο 4, παράγραφος 4, της Συμβάσεως της Ρώμης ορίζει ότι «[η] σύμβαση μεταφοράς εμπορευμάτων δεν υπάγεται στο τεκμήριο της παραγράφου 2. Η σύμβαση αυτή, αν η χώρα όπου ο μεταφορέας έχει την κύρια εγκατάστασή του κατά το χρόνο σύναψης της σύμβασης είναι η χώρα όπου βρίσκεται ο τόπος φόρτωσης ή εκφόρτωσης ή η κύρια εγκατάσταση του αποστολέα, τεκμαίρεται ότι συνδέεται στενότερα με τη χώρα αυτή. Ως συμβάσεις μεταφοράς εμπορευμάτων θεωρούνται επίσης, για την εφαρμογή της παρούσας παραγράφου, οι ναυλώσεις για ένα μόνο ταξίδι και άλλες συμβάσεις με κύριο αντικείμενο τη μεταφορά εμπορευμάτων».

53. Η πρόβλεψη ειδικού τεκμηρίου για τη σύμβαση μεταφοράς εμπορευμάτων εξηγείται από το γεγονός ότι, αρκετά συχνά, στις διεθνείς σχέσεις, ο τόπος συνήθους

10 — Βλ. έκθεση Giuliano Lagarde, άρθρο 4, παράγραφος 4, τέταρτο εδάφιο.

διαμονής του συμβαλλομένου που οφείλει την εκπλήρωση της χαρακτηριστικής παροχής, δηλαδή του μεταφορέα, δεδομένου ότι κύριο αντικείμενο της συμβάσεως αυτής είναι η μεταφορά του εμπορεύματος, δεν συνδέεται αντικειμενικά με τη σύμβαση. Αυτό συμβαίνει, για παράδειγμα, στην περίπτωση του εγκατεστημένου στη Γερμανία μεταφορέα, ο οποίος έχει αναλάβει τη μεταφορά εμπορεύματος για λογαριασμό Γάλλου αποστολέα από τη Γαλλία στην Ιταλία.

54. Συνεπώς, η σύμβαση διέπεται από το δίκαιο της χώρας συνήθους διαμονής του μεταφορέα μόνον οσάκις στη χώρα αυτή βρίσκεται ο τόπος φορτώσεως ή εκφορτώσεως ή η κύρια εγκατάσταση του αποστολέα. Στην περίπτωση αυτή, πλείονες σύνδεσμοι συγκλίνουν στον ίδιο τόπο.

55. Εάν δεν πληρούνται οι δύο αυτές προϋποθέσεις, το άρθρο 4, παράγραφος 4, της Συμβάσεως της Ρώμης δεν εφαρμόζεται.

56. Η διάταξη αυτή δεν διευκρινίζει ποια λύση πρέπει να επιλεγεί σε τέτοια περίπτωση.

57. Φρονώ ότι είναι εύλογο να υποτεθεί ότι, σε μια τέτοια περίπτωση, το δικαστήριο που πρέπει να καθορίσει το εφαρμοστέο στη σύμβαση δίκαιο πρέπει να εφαρμόσει τον γενικό κανόνα του άρθρου 4, παράγραφος 1,

της Συμβάσεως αυτής. Κατ' αυτόν τον τρόπο, θα έχει τη δυνατότητα να αξιολογήσει τα στοιχεία της συμβάσεως βάσει των οποίων θα προσδιορίσει κατά τόπο το κέντρο βάρους της.

58. Ως εκ τούτου, το ζήτημα είναι αν, στην περίπτωση αυτή, πρέπει, εκ νέου, να εφαρμοσθεί το γενικό τεκμήριο του άρθρου 4, παράγραφος 2, της Συμβάσεως της Ρώμης. Δεν το νομίζω, τούτο δε για τους εξής λόγους.

59. Υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 4, παράγραφος 4, της Συμβάσεως της Ρώμης ορίζει ότι «[η] σύμβαση μεταφοράς εμπορευμάτων δεν υπάγεται στο τεκμήριο της παραγράφου 2».

60. Φρονώ ότι η πρώτη αυτή περίοδος της διατάξεως πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι, σε περίπτωση κατά την οποία δεν συμπίπτουν ο τόπος διαμονής του μεταφορέα, αφενός, και ο τόπος φορτώσεως ή εκφορτώσεως ή της κύριας εγκαταστάσεως του αποστολέα, το τεκμήριο της παραγράφου 2 δεν εφαρμόζεται σε καμία περίπτωση.

61. Συγκεκριμένα, η χρήση του ειδικού τεκμηρίου του άρθρου 4, παράγραφος 4, της Συμβάσεως της Ρώμης συνιστά, στην πράξη, εφαρμογή του δικαίου του τόπου διαμονής του συμβαλλομένου που οφείλει να εκπλη-

ρώσει τη χαρακτηριστική παροχή, δηλαδή του μεταφορέα.

62. Διαπιστώθηκε ότι οι συντάκτες της Συμβάσεως της Ρώμης έκριναν ότι ο τόπος διαμονής του μεταφορέα δεν αποτελεί επαρκές στοιχείο για την υπαγωγή της συμβάσεως στο δίκαιο αυτού του τόπου διαμονής. Ένα άλλο στοιχείο, συγκεκριμένα ο τόπος φορτώσεως, εκφορτώσεως ή της κύριας εγκαταστάσεως του αποστολέα, πρέπει, συνεπώς, να επιβεβαιώσει τη στενή σύνδεση της συμβάσεως με τη χώρα διαμονής του μεταφορέα.

63. Καθόσον οι συντάκτες της Συμβάσεως μερίμνησαν να θέσουν τις προϋποθέσεις αυτές για την υπαγωγή της συμβάσεως μεταφοράς εμπορευμάτων στο δίκαιο της χώρας διαμονής του μεταφορέα, φρονώ ότι τυχόν επιστροφή στο γενικό τεκμήριο του άρθρου 4, παράγραφος 2, της Συμβάσεως της Ρώμης, σε περίπτωση κατά την οποία δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις αυτές, θα καθιστούσε άνευ χρησιμότητας το άρθρο 4, παράγραφος 4, της Συμβάσεως αυτής.

64. Όπως επισημάνθηκε, η σύμβαση μεταφοράς εμπορευμάτων αποτελεί σύνθετη σύμβαση της οποίας τα συνδετικά στοιχεία είναι πολυάριθμα και διάσπαρτα. Ο μεταφορέας μπορεί να είναι εγκατεστημένος στη Γαλλία, ενώ ο αποστολέας στην Ιταλία, μπορεί δε να πρόκειται για μεταφορά

μεταξύ Κάτω Χωρών και Βελγίου. Ουδείς εκ των τόπων αυτών δεν φαίνεται να είναι σημαντικότερος από τον άλλο όσον αφορά τη σύνδεση της συμβάσεως. Φρονώ ότι για αυτόν τον λόγο προβλέφθηκε, στη Σύμβαση της Ρώμης, ειδικό τεκμήριο για τη σύμβαση μεταφοράς εμπορευμάτων.

65. Φρονώ, επομένως, ότι, σε περίπτωση κατά την οποία δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 4, παράγραφος 4, της Συμβάσεως της Ρώμης, το δικαστήριο πρέπει να αναζητήσει, κατά περίπτωση, τη χώρα που συνδέεται στενότερα με τη σύμβαση, σύμφωνα με τον γενικό κανόνα του άρθρου 4, παράγραφος 1, της εν λόγω Συμβάσεως¹¹.

66. Μολονότι η Σύμβαση της Ρώμης σκοπεί, μέσω των τεκμηρίων, στην εξασφάλιση μεγαλύτερης προβλεψιμότητας κατά την εφαρμογή του κανόνα συγκρούσεως, εντούτοις υφίσταται ένα στοιχείο, το οποίο διατηρήθηκε και στον κανονισμό Ρώμη I, το οποίο καταδεικνύει ότι το σύστημα της Συμβάσεως αυτής διατηρεί ορισμένη ευελιξία.

11 — Ο κανονισμός (ΕΚ) 593/2008 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Ιουνίου 2008, για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές (Ρώμη I) (ΕΕ L 177, σ. 6, στο εξής: κανονισμός Ρώμη I), φαίνεται να καλύπτει το κενό του άρθρου 4, παράγραφος 4, της Συμβάσεως της Ρώμης. Συγκεκριμένα, κατά το άρθρο 5, παράγραφος 1, του κανονισμού Ρώμη I, το οποίο έχει εφαρμογή στις συμβάσεις μεταφοράς εμπορευμάτων, εφόσον δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις που τέθηκαν με το άρθρο 4, παράγραφος 4, της εν λόγω Συμβάσεως και δεν τροποποιήθηκαν με τον κανονισμό Ρώμη I, εφαρμόζεται το δίκαιο της χώρας στην οποία βρίσκεται ο τόπος παραδόσεως που έχει συμφωνηθεί από τα συμβαλλόμενα μέρη. Μπορεί, επομένως, να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η ασφάλεια δικαίου και η προβλεψιμότητα του εφαρμοστέου δικαίου επικράτησαν της ευελιξίας κατά την εφαρμογή του κανόνα συγκρούσεως.

67. Συγκεκριμένα, το άρθρο 4, παράγραφος 5, της Συμβάσεως της Ρώμης προβλέπει ότι «[η] παράγραφος 2 δεν εφαρμόζεται όταν η χαρακτηριστική παροχή δεν μπορεί να προσδιορισθεί. Τα τεκμήρια των παραγράφων 2 [έως] 4 δεν ισχύουν όταν από το σύνολο των περιστάσεων συνάγεται ότι η σύμβαση συνδέεται στενότερα με άλλη χώρα».

68. Φρονώ ότι η διάταξη αυτή πρέπει να ερμηνευθεί κατά τον εξής τρόπο. Εφόσον η χαρακτηριστική παροχή δεν μπορεί να προσδιορισθεί, δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφος 5, της Συμβάσεως της Ρώμης, το ζήτημα του καθορισμού του εφαρμοστέου δικαίου επιλύεται βάσει του γενικού κανόνα του άρθρου 4, παράγραφος 1, της Συμβάσεως αυτής, ο οποίος ορίζει ότι η σύμβαση διέπεται από το δίκαιο της χώρας με την οποία συνδέεται στενότερα.

69. Εξάλλου, ακόμη και αν προσδιορισθεί η χαρακτηριστική παροχή, μπορεί να μην εφαρμοσθεί το τεκμήριο του άρθρου 4, παράγραφος 2, της Συμβάσεως της Ρώμης εφόσον από το σύνολο των περιστάσεων συνάγεται ότι η σύμβαση συνδέεται στενότερα με άλλη χώρα. Το αυτό ισχύει και για τα τεκμήρια του άρθρου 4, παράγραφοι 3 και 4, της εν λόγω Συμβάσεως.

70. Στην έκθεση Giuliano Lagarde επισημαίνεται ότι ο λόγος υπάρξεως του άρθρου 4, παράγραφος 5, έγκειται στο ότι, καθόσον η Σύμβαση της Ρώμης θέτει ένα γενικό κανόνα συγκρουσέως, εφαρμοστέο σε όλα σχεδόν τα είδη συμβάσεων, ως αναγκαίο αντίβαρο παρέχεται στο δικαστήριο περιθώριο εκτιμήσεως οσάκις το σύνολο των περιστάσεων καταδεικνύει ότι ένας άλλος σύνδεσμος είναι ουσιαδέστερος του συνδέσμου εκείνου που τεκμαίρεται καταρχήν ως στενότερος¹².

71. Υφίσταται διχογνωμία όσον αφορά την εφαρμογή του άρθρου 4, παράγραφος 5, της Συμβάσεως της Ρώμης. Συγκεκριμένα, διακρίνονται δύο τάσεις. Κατά την πρώτη, η διάταξη αυτή έχει επικουρικό χαρακτήρα σε σχέση με το γενικό και τα ειδικά τεκμήρια. Αυτή η τάση, η οποία δεν είναι η κρατούσα στην πλειονότητα των κρατών μελών, φαίνεται ότι ακολουθείται από τα σκωτικά και ολλανδικά δικαστήρια. Η προπαρατεθείσα διάταξη εφαρμόζεται μόνον οσάκις, λαμβανομένων υπόψη των ειδικών περιστάσεων της υποθέσεως, η κύρια εγκατάσταση του συμβαλλομένου που οφείλει να εκπληρώσει τη χαρακτηριστική παροχή της συμβάσεως στερείται ουσιαστικής σημασίας ως σύνδεσμος¹³.

12 — Βλ. έκθεση Giuliano Lagarde, άρθρο 4, παράγραφος 7, τέταρτο και πέμπτο εδάφιο.

13 — Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση του Hoge Raad der Nederlanden, της 25ης Σεπτεμβρίου 1992, *Société Nouvelle des Papeteries de l'AA SA κατά BV Machinefabriek BOA* (Nederlandse Jurisprudentie 1992, αριθ. 750), και απόφαση του Court of Session (Scotland) (Ηνωμένο Βασίλειο), της 12ης Ιουλίου 2002, *Caledonia Subsea Ltd κατά Micoperi Srl* (2002 SLT 1022).

72. Βάσει της απόψεως αυτής, γίνεται δεκτό ότι τα τεκμήρια του άρθρου 4, παράγραφοι 2 έως 4, της Συμβάσεως της Ρώμης οδηγούν στη συντριπτική πλειονότητα των περιπτώσεων στην εφαρμογή του δικαίου που συνδέεται στενότερα με τη σύμβαση.

73. Η δεύτερη τάση όσον αφορά την εφαρμογή του άρθρου 4, παράγραφος 5, της Σύμβασης αυτής είναι περισσότερο πρωτεύική και ευέλικτη. Κατ' αυτήν την τάση η μη εφαρμογή των τεκμηρίων δεν διέπεται προφανώς από αυστηρούς κανόνες¹⁴, δεδομένου ότι τα δικαστήρια επιλέγουν να εφαρμόσουν την εν λόγω διάταξη είτε χωρίς να εξετάσουν προηγουμένως τα τεκμήρια είτε αιτιολογώντας τη μη εφαρμογή των τεκμηρίων αυτών.

74. Φρονώ ότι, για λόγους που άπτονται της τηρήσεως της αρχής της ασφάλειας δικαίου και προκειμένου να διασφαλισθεί ο κατά τη Σύμβαση της Ρώμης σκοπός της προβλεψιμότητας, το άρθρο 4, παράγραφος 5, της Συμβάσεως αυτής πρέπει να εφαρμόζεται εφόσον αποδειχθεί ότι τα τεκμήρια του

άρθρου 4, παράγραφοι 2 έως 4, της εν λόγω Συμβάσεως δεν αντιστοιχούν σε πραγματική σύνδεση της συμβάσεως με τον τόπο που καθορίζεται βάσει των τεκμηρίων αυτών¹⁵.

75. Διαπιστώθηκε, συγκεκριμένα, ότι η Σύμβαση της Ρώμης συνάφθηκε για να εξαλειφθούν οι δυσχέρειες που ανακύπτουν λόγω των διαφορών μεταξύ των κανόνων συγκρούσεως και για να ενισχυθεί η προβλεψιμότητα κατά την εφαρμογή των κανόνων αυτών. Εξάλλου, και ο κανονισμός Ρώμη Ι έχει τους ίδιους σκοπούς. Στη δέκατη έκτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού αυτού επισημαίνεται ότι «[π]ροκειμένου να εξυπηρετηθεί ο γενικός [σκοπός] του [εν λόγω] κανονισμού, που είναι η ασφάλεια δικαίου στον ευρωπαϊκό χώρο δικαιοσύνης, οι κανόνες σύγκρουσης νόμων θα πρέπει να παρουσιάζουν υψηλό βαθμό προβλεψιμότητας».

76. Προκειμένου να ενισχυθεί η ασφάλεια δικαίου, οι συντάκτες της Συμβάσεως της Ρώμης μερίμνησαν, επομένως, να θέσουν τεκμήρια. Τα τεκμήρια αυτά σκοπούν να καθορίσουν το δικαίο της χώρας με την οποία τεκμαίρεται ότι συνδέεται περισσότερο η σύμβαση. Αυτό συμβαίνει, για παράδειγμα, στην περίπτωση της συμβάσεως μισθώσεως, όπου εφαρμόστε, βάσει του άρθρου 4, παράγραφος 3, της εν λόγω Συμβάσεως, είναι το δικαίο της χώρας στην οποία βρίσκεται το ακίνητο.

14 — Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση του Cour de cassation (Γαλλία) της 19ης Δεκεμβρίου 2006 (cass com αριθ. 05-19.723). Με την απόφαση αυτή, το Cour de cassation έκρινε ότι, «κατ' εφαρμογή του άρθρου 4, παράγραφος 1, της Συμβάσεως της Ρώμης, η σύμβαση διέπεται από το δικαίο της χώρας με την οποία συνδέεται στενότερα επειδή από την παράγραφο 2, σε συνδυασμό με την παράγραφο 5, προκύπτει ότι, για να καθορίσει το δικαίο που αρμόζει στη σύμβαση, το δικαστήριο που έχει επιληφθεί της υποθέσεως πρέπει να συγκρίνει τους συνδέσμους μεταξύ της συμβάσεως και, αφενός μεν, της χώρας στην οποία έχει τη συνθήκη διαμονής του, κατά τον χρόνο συνάψεως της συμβάσεως, ο συμβαλλόμενος που οφείλει την εκπλήρωση της χαρακτηριστικής παροχής, αφετέρου δε, της άλλης χώρας η οποία συνδέεται με την υπόθεση, και να προσδιορίσει τη χώρα με την οποία συνδέεται στενότερα η σύμβαση». Βλ., επίσης, απόφαση του High Court of Justice (England & Wales) (Ηνωμένο Βασίλειο), της 13ης Δεκεμβρίου 1993, Bank of Baroda κατά Vysya Bank ([1994] 2 Lloyd's Rep. 87, 93), όπου το αγγλικό δικαστήριο δεν εφάρμοσε το τεκμήριο του άρθρου 4, παράγραφος 2, της Συμβάσεως της Ρώμης, αλλά το άρθρο 4, παράγραφος 5, της Συμβάσεως αυτής, βάσει του οποίου η σύμβαση υπάγεται στο δικαίο της χώρας με την οποία συνδέεται στενότερα βάσει των περιστάσεων της συγκεκριμένης περιπτώσεως.

15 — Βλ., σχετικώς, Πράσινο βιβλίο σχετικά με τη μετατροπή σε κοινοτική πράξη και τον εκσυγχρονισμό της σύμβασης της Ρώμης του 1980 για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές εννοχές [COM (2002) 654 τελικό, σ. 27 και 28].

77. Πάντως, και σε τούτο έγκειται, κατά τη γνώμη μου, ο λόγος υπάρξεως του άρθρου 4, παράγραφος 5, της Συμβάσεως της Ρώμης, εφόσον το δικαστήριο εκτιμά ότι το δίκαιο της χώρας που καθορίζεται βάσει των τεκμηρίων δεν συνδέεται ουσιωδώς με τη σύμβαση, τα τεκμήρια, τα οποία είναι μαχητά¹⁶, είναι δυνατό να μην εφαρμοσθούν¹⁷.

78. Επανερχόμενοι στο παράδειγμα της συμβάσεως μισθώσεως, είναι δυνατό να υποθεθεί ότι μια τέτοια σύμβαση, η οποία συνάφθηκε μεταξύ δύο Γάλλων υπηκόων με αντικείμενο την εποχική μίσθωση ακινήτου ευρισκομένου στην Ιταλία, συνδέεται στενό-τερα με τη Γαλλία. Στην περίπτωση αυτή, πλείονα στοιχεία συγκλίνουν σε άλλη χώρα από εκείνη της οποίας το δίκαιο καθορίζεται ως εφαρμοστέο βάσει του τεκμηρίου. Αμφότεροι οι συμβαλλόμενοι είναι Γάλλοι υπήκοοι, η σύμβαση συνάφθηκε κατά πάσα πιθανότητα στη Γαλλία και οι συμβαλλόμενοι έχουν, εκ προοιμίου, συμφέρον να εφαρμοσθεί στη σύμβαση το γαλλικό δίκαιο, αν μη τι άλλο για λόγους σχετικούς με τη γλώσσα και επειδή πρόκειται για το δίκαιο το οποίο θεωρείται ότι γνωρίζουν.

79. Η ευελιξία αυτή κατά την εφαρμογή του κανόνα συγκρούσεως δικαιολογείται από τη βούληση να μην επιβληθεί αυθαίρετα ως εφαρμοστέο το δίκαιο χώρας η οποία, εν τέλει, παρουσιάζει λίγα ουσιώδη στοιχεία συνδέσεως με τη σύμβαση.

80. Διαπιστώνεται, ομοίως, η ύπαρξη ορισμένης ευελιξίας κατά την εφαρμογή του κανόνα συγκρούσεως στην περίπτωση του

άρθρου 4, παράγραφος 1, δεύτερη περίοδος, της Συμβάσεως της Ρώμης. Συγκεκριμένα, η διάταξη αυτή προβλέπει ότι, αν ένα μέρος της συμβάσεως μπορεί να διαχωριστεί από την υπόλοιπη σύμβαση και συνδέεται στενότερα με άλλη χώρα, μπορεί, κατ' εξαίρεση, να εφαρμοσθεί στο μέρος αυτό της συμβάσεως το δίκαιο της άλλης αυτής χώρας.

81. Προφανώς, το ζήτημα της κατατμήσεως της συμβάσεως εξετάσθηκε από την ομάδα εργασίας που ήταν επιφορτισμένη με τη σύνταξη του σχεδίου της Συμβάσεως της Ρώμης.

82. Συγκεκριμένα, στην έκθεση Giuliano Lagarde επισημαίνεται ότι «καμία αντιπροσωπεία δεν επιθυμούσε να ενθαρρυνθεί η κατάτμηση», πλην όμως «η πλειονότητα των εμπειρογνομόνων τασσόταν υπέρ της δυνατότητας [αυτής], υπό την προϋπόθεση ότι [τα δικαστήρια] θα κάνουν χρήση της δυνατότητας κατατμήσεως μόνον κατ' εξαίρεση και μόνον προκειμένου περί τμήματος δυνάμενου να διαχωριστεί σε σχέση με τη σύμβαση και όχι την ένδικη διαφορά»¹⁸.

83. Κατά τον P. Lagarde, η έννοια της δυνατότητας διαχωρισμού της συμβάσεως πρέπει να ερμηνεύεται περιοριστικώς. Μεταξύ άλλων, το γεγονός ότι δύο παροχές πρέπει να εκπληρωθούν σε δύο διαφορετικές χώρες δεν συνεπάγεται ότι μπορούν να διαχωριστούν. Ο P. Lagarde επισημαίνει ακολούθως ότι, για να γίνει δεκτό ότι τμήμα

16 — Βλ. έκθεση Giuliano Lagarde, άρθρο 4, παράγραφος 9.

17 — Η δυνατότητα αυτή υφίσταται, άλλωστε, και κατά το άρθρο 4, παράγραφος 3, του κανονισμού Ρώμη Ι.

18 — Βλ. έκθεση Giuliano Lagarde, άρθρο 4, παράγραφος 8, δεύτερο εδάφιο. Βλ., επίσης, άρθρο 3, παράγραφος 4, της εκθέσεως αυτής

της συμβάσεως μπορεί να διαχωριστεί από την υπόλοιπη σύμβαση, πρέπει να επιδέχεται χωριστή λύση, ανεξάρτητη αυτής που θα δοθεί στα λοιπά στοιχεία της συμβάσεως¹⁹.

84. Επομένως, σύμβαση περιλαμβάνουσα τόσο πώληση υλικού όσο και υπόσχεση παροχής τεχνικής βοήθειας μπορεί να υπαχθεί σε διαφορετικά δίκαια καθόσον αυτά τα δύο τμήματά της μπορούν αντικειμενικά να διαχωριστούν²⁰.

85. Διευκρινίζεται επίσης ότι στην έκθεση Giuliano Lagarde επισημαίνεται ότι «[η] φράση “κατ’ εξαίρεση” πρέπει, επομένως, να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι τα δικαστήρια πρέπει να κάνουν χρήση της δυνατότητας κατατμήσεως της συμβάσεως όσο το δυνατόν λιγότερο συχνά»²¹.

86. Η επιλογή να επιτραπεί μόνο κατ’ εξαίρεση η δυνατότητα κατατμήσεως της συμβάσεως εξηγείται εύλογα από τη βούληση να μην διαταραχθεί η συνοχή μιας συμβάσεως και να μην επιλέγονται ως εφαρμοστέα δίκαια που έχουν αντιφατικά μεταξύ τους έννομα αποτελέσματα²².

87. Τα εθνικά δικαστήρια, εξάλλου, διστάζουν να εφαρμόσουν τη δυνατότητα κατατμήσεως συμβάσεως. Το Court of Appeal (England & Wales) (Ηνωμένο Βασίλειο), για παράδειγμα, αποφάνθηκε ότι το ενδεχόμενο κατατμήσεως μπορεί να εξετασθεί μόνο προκειμένου περί διακριτών και αυτοτελών όρων της ίδιας συμβάσεως, οι οποίοι επιδέχονται χωριστή λύση από την υπόλοιπη σύμβαση²³.

88. Ομοίως, το Bundesgerichtshof (Γερμανία), πολύ πριν την εκπόνηση της Συμβάσεως της Ρώμης, έκρινε ότι, κατά γενικό κανόνα, πρέπει να προσδιορίζεται το κέντρο βάρους της συμβάσεως και να εφαρμόζεται ένα μόνο δίκαιο στην έννομη σχέση²⁴.

89. Η κατάτμηση της συμβάσεως υπόκειται, επομένως, σε περιορισμούς, και, ως εκ τούτου, πρέπει να εφαρμόζεται κατ’ εξαίρεση. Δεν πρέπει να έχει αποτέλεσμα αντίθετο προς τον πρωταρχικό σκοπό της Συμβάσεως της Ρώμης, ο οποίος συνίσταται στη διασφάλιση ορισμένης προβλεψιμότητας ως προς την εφαρμογή των κανόνων συγκρούσεως νόμων.

19 — Lagarde, P., «Le nouveau droit international privé des contrats après l’entrée en vigueur de la Convention de Rome du 19 juin 1980», *RC Dip*, 80 (2), Απρίλιος-Ιούνιος 1991, σ. 287.

20 — Mayer, P., και Heuzé, V., *Droit international privé*, 9η έκδοση, Montchrestien, Παρίσι, 2007, σημείο 710.

21 — Βλ. έκθεση Giuliano Lagarde, άρθρο 4, παράγραφος 8, τέταρτο εδάφιο.

22 — Βλ. έκθεση Giuliano Lagarde, άρθρο 3, παράγραφος 4, πρώτο εδάφιο.

23 — Απόφαση της 28ης Ιουλίου 1998, *The Governor and Company of Bank of Scotland of the Mound κατά Butcher* (1998) EWCA Civ 1306. Βλ., επίσης, αποφάσεις του High Court of Justice (England & Wales), της 6ης Νοεμβρίου 2001, *CGU International Insurance plc κατά Szabo & Ors.* [(2002) 1 All ER (Comm) 83], και της 4ης Μαρτίου 2003, *American Motorists Insurance Co (Amico) κατά Cellstar Corp & Anor* [(2003) EWCA Civ 206, σημείο 33].

24 — Απόφαση του Bundesgerichtshof της 7ης Μαΐου 1969 (VIII ZR 142/68, DB 1969, 1053).

90. Επί του παρόντος, θα εξετάσω τα προδικαστικά ερωτήματα υπό το πρίσμα των προεκτεθέντων.

ερωτά αν υφίσταται δυνατότητα κατατμήσεως συμβάσεως όπως η επίμαχη. Το ερώτημα αφορά ιδίως το γεγονός ότι, αναλόγως του εφαρμοστέου δικαίου, οι προθεσμίες παραγραφής των αξιώσεων που απορρέουν από τη σύμβαση διαφέρουν.

2. Τα προδικαστικά ερωτήματα

91. Φρονώ ότι τα προδικαστικά ερωτήματα πρέπει να εξετασθούν ως εξής.

95. Φρονώ ότι το πρώτο και το πέμπτο ερώτημα πρέπει να εξετασθούν από κοινού. Συγκεκριμένα, φρονώ ότι, με τα ερωτήματα αυτά, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να καθορίσει, λαμβανομένου υπόψη του συστήματος του άρθρου 4 της Συμβάσεως της Ρώμης, το εφαρμοστέο δίκαιο σε σύμβαση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη.

92. Καταρχάς, με το πρώτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν σύμβαση όπως η επίμαχη εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 4, παράγραφος 4, της Συμβάσεως της Ρώμης.

93. Ακολούθως, με το πέμπτο ερώτημα, ζητείται από το Δικαστήριο να διευκρινίσει το περιεχόμενο του άρθρου 4, παράγραφος 5, της Συμβάσεως της Ρώμης, το οποίο προβλέπει ότι τα τεκμήρια του άρθρου 4, παράγραφοι 2 έως 4, της εν λόγω Συμβάσεως δεν ισχύουν, όταν από το σύνολο των περιστάσεων συνάγεται ότι η σύμβαση συνδέεται στενότερα με άλλη χώρα.

96. Θα επισημάνω, έτσι, αφενός, τους λόγους για τους οποίους φρονώ ότι η σύμβαση αυτή δεν πρέπει να υπαχθεί στο άρθρο 4, παράγραφος 4, της Συμβάσεως της Ρώμης και, αφετέρου, τους λόγους για τους οποίους θεωρώ ότι, προκειμένου να καθορίσει το εφαρμοστέο στην εν λόγω σύμβαση δίκαιο, το αιτούν δικαστήριο πρέπει να προσδιορίσει τη χώρα που συνδέεται στενότερα με την επίμαχη σύμβαση, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 1, της Συμβάσεως της Ρώμης.

94. Τέλος, με το δεύτερο, το τρίτο και το τέταρτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο

97. Τέλος, θα εκθέσω τους λόγους για τους οποίους φρονώ ότι η σύμβαση αυτή δεν μπορεί να κατατμηθεί.

α) Επί της εφαρμογής του συστήματος του άρθρου 4 της Συμβάσεως της Ρώμης στην επίμαχη σύμβαση

του αποστολέα. Σε αυτό το στάδιο της αναλύσεως, μικρή σημασία έχει αν η σύμβαση που συνάφθηκε μεταξύ, αφενός, της ICF και, αφετέρου, των Balkenende και MIC μπορεί να χαρακτηριστεί ως σύμβαση μεταφοράς εμπορευμάτων κατά την έννοια της διατάξεως αυτής.

98. Το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν η συναφθείσα μεταξύ ICF και MIC σύμβαση μπορεί να χαρακτηριστεί ως σύμβαση μεταφοράς εμπορευμάτων και να υπαχθεί, επομένως, στο άρθρο 4, παράγραφος 4, της Συμβάσεως της Ρώμης.

99. Υπενθυμίζεται ότι, δυνάμει της συμβάσεως αυτής, η ICF διέθεσε άμαξες στην Balkenende, η οποία, με τη σειρά της, ενεργούσε για λογαριασμό της MIC, και ανέλαβε τη σιδηροδρομική μεταφορά των εμπορευμάτων μεταξύ Άμστερνταμ και Φρανκφούρτης. Μόνον η MIC, η οποία εκμίσθωσε σε τρίτους τα μέσα μεταφοράς που διέθετε, ασχολήθηκε με το επιχειρησιακό τμήμα της μεταφοράς.

100. Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει επίσης ότι η ICF είναι εταιρία εγκατεστημένη στο Βέλγιο, ενώ οι Balkenende και MIC είναι εγκατεστημένες στις Κάτω Χώρες.

101. Όπως διαπιστώθηκε στο σημείο 54 των προτάσεών μου, το άρθρο 4, παράγραφος 4, της Συμβάσεως της Ρώμης έχει εφαρμογή μόνον εφόσον στη χώρα όπου διαμένει ο μεταφορέας βρίσκεται και ο τόπος φορτώσεως ή εκφορτώσεως ή η κύρια εγκατάσταση

102. Επομένως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, στην υπό κρίση υπόθεση, οι τόποι αυτοί δεν συμπίπτουν εν προκειμένω. Συγκεκριμένα, η ICF είναι εγκατεστημένη στο Βέλγιο, ενώ οι αντισυμβαλλόμενες της, η Balkenende και η MIC, είναι εγκατεστημένες στις Κάτω Χώρες. Επιπλέον, πρόκειται για μεταφορά από το Άμστερνταμ στη Φρανκφούρτη, στοιχείο το οποίο σημαίνει ότι ο τόπος φορτώσεως βρίσκεται στις Κάτω Χώρες και ο τόπος εκφορτώσεως στη Γερμανία.

103. Φρονώ, κατά συνέπεια, ότι η επίμαχη σύμβαση, ακόμη και αν χαρακτηριστεί ως σύμβαση μεταφοράς εμπορευμάτων κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 4, της Συμβάσεως της Ρώμης, δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της διατάξεως αυτής, επειδή δεν πληρούνται οι απαιτούμενες προϋποθέσεις εφαρμογής της.

104. Ως εκ τούτου, βάσει των προεκτεθέντων, εφόσον δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις της εν λόγω διατάξεως, φρονώ ότι έχει εφαρμογή ο γενικός κανόνας του άρθρου 4, παράγραφος 1, της Συμβάσεως της Ρώμης.

105. Το αιτούν δικαστήριο πρέπει, επομένως, να προσδιορίσει τη χώρα που συνδέεται στενότερα με την επίμαχη σύμβαση στην υπόθεση της κύριας δίκης. Κατά τον προσδιορισμό αυτό, μπορούν να ληφθούν υπόψη πλείονα στοιχεία. Μεταξύ άλλων, μπορούν να ληφθούν υπόψη ο τόπος συνάψεως της συμβάσεως, ο τόπος εκτελέσεώς της, ο τόπος διαμονής των συμβαλλομένων και το αντικείμενο της συμβάσεως. Κατ' αυτόν τον τρόπο, τα προαναφερθέντα στοιχεία θα οδηγήσουν το δικαστήριο στον τόπο όπου συγκλίνουν, δηλαδή στο κέντρο βάρους της συμβάσεως.

106. Από τα στοιχεία που παρέσχε το αιτούν δικαστήριο προκύπτει ότι οι Κάτω Χώρες αποτελούν το κέντρο βάρους της συμβάσεως. Συγκεκριμένα, υπενθυμίζεται ότι η ICF είναι εγκατεστημένη στο Βέλγιο, ότι η Balkenende και η MIC είναι εγκατεστημένες στις Κάτω Χώρες και ότι πρόκειται για μεταφορά από το Άμστερνταμ στη Φρανκφούρτη.

107. Ως εκ τούτου, στη σύμβαση θα πρέπει να εφαρμοσθεί το ολλανδικό δίκαιο. Εν πάση περιπτώσει, στο εθνικό δικαστήριο αναπόκειται να προσδιορίσει τη χώρα με την οποία συνδέεται στενότερα η σύμβαση.

108. Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων στοιχείων, φρονώ ότι σύμβαση έχουσα ως αντικείμενο τη διάθεση μεταφορικού μέσου με σκοπό τη μεταφορά εμπορευμάτων για συγκεκριμένο ταξίδι δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 4, παράγραφος 4, της Συμβάσεως της Ρώμης, σε περίπτωση κατά την οποία η επιχείρηση που είναι επιφορτισμένη με την παροχή αυτού του μεταφορικού μέσου είναι εγκατεστημένη σε διαφορετική χώρα από αυτήν στην οποία βρίσκεται ο τόπος φορτώσεως ή εκφορτώ-

σεως ή η κύρια εγκατάσταση του αντισυμβαλλομένου.

109. Φρονώ, συνεπώς, ότι το εθνικό δικαστήριο, για να καθορίσει το εφαρμοστέο δίκαιο στη σύμβαση αυτή, πρέπει, βάσει του άρθρου 4, παράγραφος 1, της Συμβάσεως της Ρώμης να προσδιορίσει τη χώρα με την οποία συνδέεται στενότερα η σύμβαση αυτή.

β) Επί της δυνατότητας κατατμήσεως

110. Με το δεύτερο, το τρίτο και το τέταρτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν είναι δυνατό να κατατμηθεί σύμβαση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη. Το ερώτημα αυτό υποβάλλεται λαμβανομένου υπόψη ιδίως του γεγονότος ότι, αναλόγως του εφαρμοστέου δικαίου, διαφέρουν οι προθεσμίες παραγραφής των αξιώσεων που απορρέουν από τη σύμβαση.

111. Φρονώ ότι με τα ερωτήματα αυτά, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσία, να διευκρινισθεί αν η συμβατική ενοχή της Balkenende και της MIC να καταβάλουν το αντίτιμο της παροχής που εκπλήρωσε η ICF μπορεί να διαχωριστεί από την υπόλοιπη σύμβαση που σύναψαν οι συμβαλλόμενοι αυτοί, δεδομένου ότι εν προκειμένω το διακύβευμα έγκειται στο ότι, αναλόγως του εφαρμοστέου δικαίου, θα κριθεί αν η αγωγή της ICF έχει παραγραφεί.

112. Όπως διαπιστώθηκε, το άρθρο 4, παράγραφος 1, δεύτερη περίοδος της Συμβάσεως της Ρώμης προβλέπει την κατ' εξαίρεση δυνατότητα κατατμήσεως της συμβάσεως.

οι οποίες θα μπορούσαν να διαχωριστούν η μια από την άλλη, όπως, για παράδειγμα, κατόπιν της μεταφοράς του εμπορεύματος στη Φρανκφούρτη, η υποχρέωση παραδόσεως του εμπορεύματος επί γερμανικού εδάφους. Φρονώ ότι σε μια τέτοια περίπτωση οι δύο αυτές συμβατικές ενοχές θα μπορούσαν αντικειμενικά να διαχωριστούν.

113. Η δυνατότητα κατατμήσεως παρουσιάζει, εν τέλει, ενδιαφέρον μόνον αν το τμήμα της συμβάσεως για το οποίο εξετάζεται το ενδεχόμενο εφαρμογής διαφορετικού δικαίου μπορεί να διαχωριστεί αυτοτελώς από την υπόλοιπη σύμβαση, συνδέεται δε στενότερα με το δικαιο άλλης χώρας.

114. Εν προκειμένω, φρονώ ότι είναι δυσχερές να γίνει δεκτή η ύπαρξη δυνατότητας κατατμήσεως. Η σύμβαση που σύναψαν η ICF, αφενός, και οι Balkenende και MIC, αφετέρου, έχει ως αντικείμενο μια μόνον παροχή, η οποία συνίσταται στη διάθεση μεταφορικού μέσου προκειμένου να μεταφερθούν εμπορεύματα για ένα μόνο ταξίδι και της οποίας η αντιπαροχή είναι η καταβολή χρηματικού ποσού. Η αμοιβαιότητα αυτή των παροχών που πρέπει να εκπληρώσουν οι συμβαλλόμενοι φαίνεται να επιτάσσει την εφαρμογή ενός μόνο δικαίου στη σύμβαση.

116. Επισημαίνεται, επιπροσθέτως, ότι ακόμη και αν ένα τμήμα της επίμαχης στην υπόθεση της κύριας δίκης συμβάσεως μπορεί να διαχωριστεί από την υπόλοιπη σύμβαση, εντούτοις, κατά το άρθρο 4, παράγραφος 1, δεύτερη περίοδος, της Συμβάσεως της Ρώμης, το δικαστήριο πρέπει να διακριβώσει ότι το αυτοτελές τμήμα αυτό συνδέεται στενότερα με το δικαιο άλλης χώρας. Βάσει των όσων επισημάνθηκαν στα σημεία 106 και 107 των προτάσεων αυτών, φρονώ ότι είναι δυσχερές να γίνει δεκτό ότι κάποιο τμήμα της συμβάσεως μπορεί να υπαχθεί στο βελγικό δικαιο, βάσει του οποίου, υπενθυμίζω, η αγωγή της ICF δεν έχει παραγραφεί.

115. Η λύση θα ήταν διαφορετική, κατά τη γνώμη μου, σε περίπτωση κατά την οποία η σύμβαση θα περιελάμβανε πλείονες ενοχές,

117. Κατά συνέπεια, φρονώ ότι στο πλαίσιο συμβάσεως έχουσας ως αντικείμενο τη διάθεση μεταφορικού μέσου προκειμένου να μεταφερθούν εμπορεύματα για συγκεκριμένο ταξίδι, δεν έχει εφαρμογή το άρθρο 4, παράγραφος 1, δεύτερη περίοδος της Συμβάσεως της Ρώμης.

V — Πρόταση

118. Βάσει των ανωτέρω σκέψεων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το Hoge Raad der Nederlanden ως εξής:

«Σύμβαση έχουσα ως αντικείμενο τη διάθεση μεταφορικού μέσου με σκοπό τη μεταφορά εμπορευμάτων για συγκεκριμένο ταξίδι δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 4, παράγραφος 4, της Συμβάσεως για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές, η οποία άνοιξε για υπογραφή στη Ρώμη στις 19 Ιουνίου 1980 (Σύμβαση της Ρώμης), σε περίπτωση κατά την οποία η επιχείρηση που είναι επιφορτισμένη με την παροχή αυτού του μεταφορικού μέσου είναι εγκατεστημένη σε διαφορετική χώρα από αυτήν στην οποία βρίσκεται ο τόπος φορτώσεως ή εκφορτώσεως ή η κύρια εγκατάσταση του αντισυμβαλλομένου.

Το εφαρμοστέο σε τέτοια σύμβαση δίκαιο, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, της Συμβάσεως της Ρώμης, είναι το δίκαιο της χώρας με την οποία η σύμβαση αυτή συνδέεται στενότερα. Η σχετική σύνδεση μπορεί να συναχθεί, για παράδειγμα, από το γεγονός ότι σε σύμβαση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης τα συμβαλλόμενα μέρη είναι εγκατεστημένα στις Κάτω Χώρες και ο τόπος φορτώσεως βρίσκεται στην ίδια χώρα.

Το άρθρο 4, παράγραφος 1, δεύτερη περίοδος της Συμβάσεως της Ρώμης πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι σε τμήμα συμβάσεως μπορεί να εφαρμοσθεί το δίκαιο άλλης χώρας, εφόσον το τμήμα αυτό μπορεί να διαχωριστεί από το σύνολο της συμβάσεως και έχει αυτοτέλεια έναντι αυτής. Δεν πληροί την προϋπόθεση αυτή σύμβαση όπως η επίμαχη, αντικείμενο της οποίας είναι μια ενιαία παροχή που συνίσταται στο να διατεθεί μεταφορικό μέσο στον αντισυμβαλλόμενο με σκοπό τη μεταφορά εμπορευμάτων για συγκεκριμένο ταξίδι.»